

KISA KLASİKLER / 48

CHARLOTTE
PERKINS GILMAN
**Sarı Duvar Kâğıdı
ve Diğer Öyküler**

ÇEVİRİ: AYŞEN TAŞKENT EKMEKÇİ

♥ can
klasik

CHARLOTTE PERKINS
GILMAN
SARI DUVAR
KÂĞIDI
VE DİĞER ÖYKÜLER

Can Klasik

Sarı Duvar Kâğıdı, Charlotte Perkins Gilman
İngilizce aslından çeviren: Ayşen Taşkent Ekmekçi
The Yellow Wallpaper

İlk baskı: *The New England Magazine*, 1892

Bu çeviride kaynak alınan basım: Oxford World's Classics, 2009

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. baskı: 2021

2. baskı: Aralık 2022, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Cansu Varol İzmirli

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Esin Güler

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-5582-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

CHARLOTTE PERKINS
GILMAN

SARI DUVAR
KÂĞIDI

VE DİĞER ÖYKÜLER

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren
Ayşen Taşkent Ekmekçi

♥can

CHARLOTTE PERKINS GILMAN, 1860'ta Hartford Connecticut'ta doğdu. Çok kısıtlı bir eğitim gören Gilman, bir süre Rhode Island Tasarım Okulu'na gitti. 1884'te sanatçı Charles W. Stetson'la evlendi. Yazar bu evliliği süresince yazarlık kariyeri ile "ev kadınlığı" arasında melankolik gidip gelmeler yaşadı ve sonunda 1888'de kızıyla Pasadena'ya taşındı ve 1894'te eşinden ayrıldı. California'da olduğu 1892 yazında *Sarı Duvar Kağıdı*'nı kaleme aldı ve öykü *The New England Magazine*'de yayımlandı. Birçok feminist metnin ilham kaynağı olan öykü, otobiyografik izler de taşır. 1898'de yedi dile çevrilen ve tartışma yaratan bir manifesto niteliğindeki *Kadın ve Ekonomi*'yi yayımladı. Manifestosunda kadının anne ve eş olarak kısıtlanan yaşantısının romantikleştirilmesine karşılık ekonomik özgürlüğünü vurguladı. Amerikan edebiyatına 200'den fazla öykü kazandırdı, bu öykülerde kadının toplumdaki yerini, toplumsal cinsiyet rollerini ve kadın haklarının yetersizliğini ele aldı. 1909'dan 1916'ya aylık feminist makaleler ve kurgu eserler dergisi *Forerunner*'in editörlüğünü üstlendi; 1915'te Woman's Peace Party'yi kuran Jane Addams'a eşlik etti. 1935'te kanser olduğunu öğrendi ve yaratıcılığını etkileyeceği düşüncesiyle yaşamına son verdi.

AYŞEN TAŞKENT EKMEKÇİ, 1962'de doğdu. Tarih okudu. *Gösteri Toplumu*, Guy Debord; *Betty Blue*, Philippe Djian; *Ermeni Soykırımı*; Raymond H. Kévorkian; *Avrupa'da İnsan Hakları*; Thomas Hammarberg, *Kadınlık mı? Annelik mi?*; Elisabeth Badinter çevirdiği kitaplar arasındadır.

İçindekiler

Sarı Duvar Kâğıdı	11
Üç Şükran Günü	33
Kulübecik	53
Geri Döndü	67
Bir Değişiklik Yapmak	81
Keşke Erkek Olsaydım	93
Bay Peebles'in Kalbi	103

SARI DUVAR KÂĞIDI

John ve benim gibi tamamen sıradan insanların yaz aylarını geçirmek üzere tarihî bir köşk kiralamaları çok nadir rastlanan bir durumdur.

Kolonyal bir malikâne, atalardan kalma bir mülk, belki de perili bir köşk ve romantik mutluluğun zirvesi... Ama bu, kaderden çok fazla şey beklemek olurdu.

Yine de bu evde bir tuhaflık olduğunu gururla söyleyebilirim.

Yoksa neden bu kadar ucuza kiralansın? Ve neden o kadar uzun süre boş kalsın?

John bana gülüyor tabii ki, ama evlilikte böyle şeyler olur.

John aşırı nesnel bir insandır. İnanca tahammülü yoktur, batıl inançtan aşırı korkar ve hissedilmeyen, görülmeyen ve rakamlarla ifade edilmeyen şeyler hakkında yapılan her türlü konuşmayla açıkça alay eder.

John bir hekim ve bu BELKİ (tabii ki bunu hayatta hiç kimseye söyleyemem, ama nasılsa burada yazdıklarım asla yayımlanmayacak ve yazmak da ruhuma iyi geliyor) – BELKİ daha çabuk iyileşmeme nedenlerimden biri.

Anlıyor musunuz, hasta olduğuma inanmıyor!
Peki ne yapabilirim?

Eğer saygın bir doktor, hele ki insanın kendi kocası, arkadaşlarınızı ve akrabalarınızı, geçici asabi depresyon, hafif histeri eğilimi dışında gerçekten hiçbir sorunuz olmadığına ikna etmişse elden ne gelir ki?

Erkek kardeşim de doktor, o da saygın bir doktor ve o da aynı şeyi söylüyor.

Dolayısıyla fosfat ya da fosfit, her ne ise, ondan alıyorum ve çeşitli takviyeler içiyorum ve yürüyüşlere çıkıyorum ve temiz hava alıyorum ve egzersiz yapıyorum ve iyileşene kadar “çalışmam” kesinlikle yasak.

Şahsen, onların fikirlerine katılmıyorum.

Şahsen, zevk alarak yapılan bir işin, heyecan ve değişiklikle beraber bana iyi geleceğine inanıyorum.

Ama elden ne gelir ki?

Bir süre onlara rağmen yazdım, ama bu beni GERÇEKTEN oldukça yoruyor; kimseye çaktırmadan yazmak zorundayım yoksa çok sert tepkiyle karşılaşabiliyorum.

Arada sırada benim durumumda daha az tepki göstermenin ve daha çok topluma karışmanın ve daha fazla heyecan yaşamının nasıl olacağını hayal ediyorum, ama John yapabileceğim en kötü şeyin durumum hakkında düşünmek olduğunu söylüyor ve itiraf etmeliyim ki her defasında kendimi kötü hissediyorum.

Neyse bunu bırakayım ve ev hakkında konuşayım.

Şahane bir yer! Etrafında başka hiç ev yok, yolun bir hayli gerisinde, köyün beş kilometre kadar uzağında. Burası çitleri ve duvarları ve kilitli kapıları ve bahçıvanlar ve çalışanlar için yapılmış ufak tefek evleriyle bana romanlarda okuduğumuz İngiliz malikânelerini hatırlatıyor.

NEFİS bir bahçesi var! Hayatımda böyle bir bahçe görmedim – geniş ve gölgeli, her yerde bordürlü yollar, yol boylarında altında oturma yerleri olan asma çardakları var.

Eskiden seralar da varmış ancak şu anda hepsinin camları kırılmış.

Sanırım bazı hukuki sorunlar var, vârisler ve müşterek vârislerle ilgili bir şeyler; her neyse mekân yıllardır boş.

Korkarım bu ruhuma kötü geliyor ama umurumda değil, bu evde bir tuhafılık var bunu hissediyorum.

Hatta mehtaplı bir gecede bunu John'a da söyledim, ama o hissettiğim şeyin CEREYAN olduğunu söyledi ve pencereyi kapadı.

Bazen John'a anlamsızca kızıyorum. Ben asla bu kadar hassas biri değildim. Sanırım bu, malum nevroz durumundan ileri geliyor.

Ama John eğer böyle hissedersen, özdenetimimi koruyamayacağımı söylüyor; ben de –en azından onun önünde– kendimi denetlemek için büyük çaba harcıyorum ve bu da beni çok yoruyor.

Yatak odamızı hiç sevmiyorum. Alt katta, verandaya açılan ve penceresi güllerle kaplı ve çok hoş eski moda perdelerin asılı olduğu odayı istedim! Ama John bunu tınmadı bile.

O odanın sadece bir penceresi olduğunu ve iki yatak için yer olmadığını ve kendisinin kalabileceği bitişik bir oda da olmadığını söyledi.

John bana karşı çok özenli ve müşfik, özel talimatlar olmadan kendi başıma hareket etmeme neredeyse hiç izin vermiyor.

Günün her saatinde yapmam gereken belli şeyler var; hepsini benim için planlıyor ve ben bunun kıymetini yeterince bilmediğim için kendimi nankör hissediyorum.

Buraya sadece benim için geldiğimizi, iyice dinlenmem ve bol bol temiz hava almam gerektiğini söyledi. “Yapacağın egzersizler gücüne bağlı hayatım,” dedi, “yi-

yeceğin yemek de iştahına bağlı; ama havayı daima teneffüs edebilirsin.” Bu durumda biz de üst kattaki çocuk odasına yerleştik.

Burası büyük, havadar bir oda, neredeyse üst katın tamamını kaplıyor, pencereleri her yöne bakıyor, bol hava ve güneş alıyor. Sanırım burası önce çocuk odasıymış, sonradan oyun odası ve spor salonu olmuş; çünkü pencerelerde küçük çocuklar için parmaklık var ve duvarlarda halkalar ve birtakım kancalar asılı.

Boya ve duvar kâğıdından burasının bir erkek okulundan kaldığı anlaşılıyor. Yatağımın başucu tarafında, elimin erişebildiği yerlerde duvar kâğıdı yol yol soyulmuş, yatağın tam karşısındaki duvarda da büyük bir alan yırtılmış. Hayatımda daha çirkin bir duvar kâğıdı görmedim.

Hani şu sanata karşı her türlü günahı işleyen, giderek genişleyen gösterişli motiflerden biri.

Desenleri takip etmeye çalışırken gözü şaşırtacak kadar solgun, bir işle meşgulken insanın sınırlarını bozup çalışmasını engelleyecek kadar göze çarpan bir duvar kâğıdı. Aksak, belirsiz kıvrımları yakın mesafeden izlediğiniz zaman, hiç olmayacak açılarda yitip giderek, hiç görülmemiş tezatlarda kendilerini yok ederek aniden intihara kalkıştıklarını görüyorsunuz.

Renk gayet itici, neredeyse mide bulandırıcı; odayı dolaşan güneş ışığından tuhaf bir şekilde solmuş, ne idiği belirsiz kirli bir sarı.

Yer yer mat ve çirkin bir turuncu, yer yer iç bayılıcı kükürt sarısı tonları.

Hiç şüphesiz çocuklar bu kâğıttan nefret ediyordu. Eğer bu odada uzun kalmam gerekseydi ben de nefret ederdim.

John geldi, defteri kaldırmalıyım, tek kelime bile yazmamdan nefret ediyor.

İki haftadır buradayız ve geldiğimiz ilk günden sonra bir daha yazma arzusu duymamıştım.

Şu anda, üst kattaki bu iğrenç çocuk odasında pencerenin önünde oturuyorum ve canımın istediği kadar yazmamı engelleyecek hiçbir şey yok, gücümü toplamak dışında.

John bütün gün dışarıda, hatta ağır vakalar olduğunda akşamları da gelmiyor.

Benim durumum ağır olmadığı için mutluymum!

Ama bu sinir bozuklukları çok can sıkıcı oluyor.

John benim gerçekten ne kadar acı çektiğimi bilmiyor. Acı çekmek için hiçbir NEDEN olmadığını biliyor ve bu ona yetiyor.

Elbette sadece sinir bozukluğu söz konusu. Bu üzerimde öyle bir ağırlık yapıyor ki hiçbir işimi yapamıyorum.

John'a destek olmayı, onu rahat ettirmeyi ve ona huzur vermeyi öyle isterdim ki; oysa şimdiden onun için bir yük oldum!

En basit şeyler –giyinmek, misafir ağırlamak ve ortalığı düzeltmek– için nasıl bir güç sarf ettiğime hiç kimse inanmaz.

Mary'nin bebeğe çok iyi bakması büyük şans. Yavrum benim!

Ben hâlâ onunla birlikte OLAMIYORUM, bu sınırlarımı bozuyor.

Sanırım John hayatında hiç sınırlı olmamış. Şu duvar kâğıdı konusunda bana çok gülüyor!

İlk başta odanın duvar kâğıdını değiştirmeyi düşündü, ama sonra duvar kâğıdının olduğu gibi kalmasının benim için daha iyi olacağını; bir sinir hastası için bu tür kaptislerle boyun eğmekten daha kötü bir şey olmadığını söyledi.

Duvar kâğıdı değiştikten sonra, sıra hantal karyolaya

ve demir parmaklıklı pencerelere ve ardından merdivenlerin başındaki kapıya ve diğerlerine gelecek dedi.

“Biliyorsun burası sana iyi geliyor,” dedi. “Açıkçası hayatım, sadece üç aylığına kiraladığımız evi yeni baştan döşemeyi de düşünmüyorum.”

“O zaman izin ver alt kata geçelim,” dedim, “orada çok güzel odalar var.”

Bunun üzerine beni kollarına alarak benim küçük şapşalım diye seslendi ve eğer istersem bodrum katına kadar ineceğini ve üstüne üstlük orayı badana bile ettireceğini söyledi.

Ne var ki yataklar, pencereler ve diğer şeyler konusunda haklı.

Burası tam da ihtiyacı olan birinin isteyeceği gibi havadar ve rahat bir oda ve tabii ki bir kapris uğruna onun rahatını kaçırarak kadar aptal olmayacağım.

Büyük odadan gerçekten hoşlanmaya başladım ama şu iğrenç duvar kâğıdı yok mu.

Bir pencereden bahçeyi görebiliyorum, şu gizemli gölgelikli kameriyeleri, modası geçmiş darmadağınık çiçek tarhlarını ve çalıları ve yamru yumru ağaçları.

Diğer pencereden nefis bir koy manzarası ve eve ait küçük iskeleyi görüyorum. Evden bu iskeleye inen güzel, gölgeli bir patika var. Bu yollarda ve çardaklarda yürüyen insanlar gördüğümü hayal ediyorum, ama John asla hayal kurmamam konusunda beni uarmıştı. John, bendeki hayal gücü ve hikâye uydurma alışkanlığının, benim gibi sınırları zayıf birini kesinlikle heyecanlı hayallere sürükleyeceğini ve irademi ve sağduyumu bu eğilimi denetlemek için kullanmam gerektiğini söylüyor. Ben de deniyorum.

Zaman zaman keşke sadece biraz yazabilecek kadar iyi olsaydım diye düşünüyorum; yazmak düşüncelerin basıncını azaltır ve beni rahatlatırdı.

Ama yazmaya kalkıştığında bir hayli yoruluyorum.

Yaptığım iş konusunda hiçbir tavsiye alamamak ve bu işi hiç kimseyle paylaşamamak o kadar üzücü ki. John, gerçekten iyileştiğimde Kuzen Henry ve Julia'yı uzun süre kalmaları için davet edeceğimizi söylüyor; ama bu hareketli insanların şimdi yanıma gelmesine izin vermektense yastık kılıfımı havai fişeklerle doldurmayı tercih edeceğini söylüyor.

Keşke daha hızlı iyileşebilsem.

Ama bunu düşünmemeliyim. Bu duvar kâğıdı bana, sanki üzerimde ne kadar korkunç bir etkisi olduğunu BİLİYORMUŞ gibi geliyor!

Desenin kırık bir boyun gibi uzandığı yerlerde sürekli tekrarlanan bir leke var ve iki patlak göz, baş aşağı size bakıyor.

Küstahlığı ve sonsuzluğu beni gerçekten sinirlendiriyor. Yukarıya aşağıya ve yanlara doğru yavaş yavaş sürünüyorlar ve bu tuhaf, açılıp kapanmayan gözler her yer deler. Duvar kâğıdının ek yerinde tam üst üste gelmeyen bir nokta var, orada gözler çizgi boyunca biri diğerinden biraz daha yüksekte olmak üzere aşağı yukarı doğru gidip geliyorlar.

Şimdiye kadar cansız bir nesnede hiç bu kadar güçlü bir ifadeye rastlamamıştım, kaldı ki cansız nesnelere ne kadar ifadeleri olduğunu hepimiz biliriz! Çocukken gözlerim açık uzanır, boş duvarlar ve sıradan mobilyalardan, birçok çocuğun oyuncak dükkânında alabileceğinden daha fazla zevk alır ve korkuya kapılırdım.

Hatırlıyorum, büyük, eski yazı masamızın kulpları nasıl da tatlı tatlı göz kırpardı; bir de hep sağlam bir dost gibi duran bir sandalye vardı.

Diğer şeyler gözüme çok acımasız görüldüğünde her zaman o sandalyeye çıkıp güvende olabileceğimi hissedirdim.

Charlotte Perkins Gilman, yaşadığı dönemin çok ilerisinde fikirlere sahip ve bu fikirleri eserlerine yüksek empati kabiliyetiyle aktaran, feminist edebiyatın ilk ve önemli isimlerinden. **Sarı Duvar Kâğıdı ve Diğer Öyküler** yalnızca yazdıklarıyla değil aktivist kimliğiyle de tanınan Gilman'ın yedi öyküsünü bir araya getiriyor.

Çalışmak yok. Sosyalleşmek yok. Yürüyüş yok. Yazmak yok. Sarı duvar kâğıdı var; saatler boyu bakmak serbest. Gilman, kadın hastaları dinlemek yerine ısrarla yatak istirahati öneren, dönemin cinsiyetçi tıp yaklaşımını topa tutuyor. Gilman'ın doğum sonrası deneyimlerinden de yararlanarak kaleme aldığı "Sarı Duvar Kâğıdı", yeni doğum yapmış bir annenin tedavi adı altında deyim yerindeyse hapsedilerek deliliğe sürüklenişini anlatan, feminist edebiyatın değerli bir örneği.

#kısaklasikler #amerikanklasikleri #feminizm #cinsiyetrolleri #hezeyan #özgürlük

Kepkê dîroçsazemê Elib Giller

 can

 canyayinlari.com | f | | canyayinlari

3ykb

ISSN 576-175-07-5060-8

9 789750 755828